

DIGITAL LÆRING

PÅ UNGDOMSUDDANNELSERNE

Digital dannelse og uddannelse

Idéer og inspiration til arbejdet med digital dannelse

Indholdsfortegnelse

Forord..... 3

”Nye tider” 4

Hvad er digital dannelse? 6

 Om it og digital dannelse – undervisernes input8

 Om it og digital dannelse – forskernes input 10

 Verdensborger i en globaliseret verden 12

Inspiration til arbejdet med digital dannelse i praksis 17

Afslutning..... 17

Kilder 18

Dette inspirationshæfte er det tredje i serien Digital læring på ungdomsuddannelserne. Serien har fokus på digitale indsatser på ungdomsuddannelserne i Region Midt.

Forfatter og redaktør: Daniella Tasic Hansen, eVidenCenter

Layout: Anne Sofie Holm Sandgaard, eVidenCenter

Sproglig og faglig korrektur: Lise Steinmüller, eVidenCenter

ISBN: 978-87-998209-2-4

Indhold i inspirationshæftet kan med kildeangivelse frit benyttes, dog ikke til kommercielt brug. (Creative Commons License – Navngivelse-Ikke-kommerciel 2.5 Danmark) © 2016, eVidenCenter, Aarhus Business College.

Denne udgivelse er en del af et videndelingsprojekt under eSkoler Midt, der er Region Midtjyllands strategi for digital læring. eSkoler Midt er koordineret af eVidenCenter, Det Nationale Videncenter for e-læring.

Læs mere på www.eskolermidt.dk og www.evidencenter.dk

Forord

Det Nationale Videncenter for e-læring

Anvendelsen af digitale medier og it-værktøjer er i bredt omfang belyst og behandlet, og i dansk kontekst findes der således et utal af materialer og udgivelser, som omhandler inddragelsen af it-værktøjer og digitale medier i undervisningen. Men hvor placeres den digitale dannelse i denne sammenhæng?

Hos eVidenCenter har vi beskæftiget os med begrebet digital dannelse fortløbende, blandt andet i eSkoler-Midt-regi. Begrebet er blevet diskuteret med undervisere, uddannelsesledere og forskere på flere af de eSkoler-Midt-konferencer, som er blevet afholdt. Både gennem

konferencerne samt andre projekter har vi erfaret, at begrebet digital dannelse bliver brugt i større og større omfang i uddannelsesverdenen.

I dette inspirationshæfte kan du læse om eVidenCenters bud på, hvordan begrebet digital dannelse kan bidrage til pædagogisk praksis i uddannelsessystemet. Der gives en introduktion til begrebet digital dannelse samt eksempler på underviseres refleksioner over begrebet. Derudover vil hæftet også komme med inspiration til, hvordan uddannelsesinstitutioner og ansatte kan inddrage digital dannelse som et aktivt begreb, der kan bidrage til praksis.

Det Nationale Videncenter for e-læring,
Aarhus, marts 2016

Det digitale dannelsesbegreb

"Nye tider"

En af grundene til brugen af det digitale dannelsesbegreb kan være et markant skifte i internettets udformning i forrige årti (ofte karakteriseret som et paradigmeskift fra web 1.0 til web 2.0). Fra midten af 90'erne begyndte

World Wide Web at være alment tilgængeligt og blev typisk brugt som en kanal til distribution og formidling af information. Her var indholdet generelt set præsenteret på hjemmesider, hvor kun få udvalgte webmasters eller

"superbrugere" med særlige administrative rettigheder kunne skrive og rette i indholdet. I dag anvendes nettet i stigende grad på en anden måde, nemlig som platform for interaktion og samarbejde mellem mange brugere.¹ I forlængelse af dette skifte kan der også tales om et skel mellem henholdsvis traditionelle medier og nye sociale medier. I tabellen til venstre vises forskelle på traditionelle og nye, sociale medier.

Traditional media	New and social media
Vertical patterns og communication – from government to people	Horizontal patterns og communication – from people to people
Unipolar communication systems	Communication networks
Few information sources	Many information sources
Easy to control – for good <i>(generating accurate information to large numbers of people)</i> and ill <i>(government control and censorship)</i>	Difficult to control – for good <i>(more debate, increased voice, increased trust)</i> and ill <i>(more complex, issues of accuracy)</i>
Send a message	Ask a question
Vertical patterns og communication – from government to people	Horizontal patterns og communication – from people to people

Kilde: Tachi, Jo (2013)

Sociale medier muliggør en langt højere grad af aktiv deltagelse fra brugerne samt en udvidet kommunikationsmulighed sammenlignet med de traditionelle medier

Det ses tydeligt, at de sociale medier muliggør en langt højere grad af aktiv deltagelse fra brugerne samt en udvidet kommunikationsmulighed sammenlignet med de traditionelle medier. Denne øgede mulighed for at kommunikere med flere mennesker har medført en række positiver, men der er også udfordringer knyttet til dette. Hvordan begår man sig fx hensigtsmæssigt på nettet? Hvilken forståelse skal man have af forskellige medier samt kommunikationsformer, og hvad er en digitalt identitet? Hvordan bruger man digitale medier og it-værktøjer i uddannelsesmæssig sammenhæng – og hvordan bruges de mest hensigtsmæssigt privat? Og der kunne knyttes en lang række af yderligere spørgsmål til disse. Med andre ord har de sociale medier og web 2.0's indtog medført et fokus på, hvordan vi mest hensigtsmæssigt og meningsfyldt agerer på nettet og bruger det hav af medier og værktøjer, som er til rådighed for os.

I en uddannelsesmæssig kontekst er et oplagt udgangspunkt for den hensigtsmæssige inddragelse af både digitale medier og it-værktøjer et afsæt i et fagligt og pædagogisk sigte, men særligt for grundskolen og ungdomsuddannelserne kunne der måske knyttes yderligere et perspektiv til, nemlig dannelsen.

Kilde: Digital Dannelse (2014), artikel, eVidenCenter.

Hvad er digital dannelse?

Det er svært at svare på, hvad digital dannelse er – lige som det er svært at svare entydigt på, hvad dannelse er.

Kort skitseret er dannelse er en oversættelse af det tyske ord "Bildung", som betyder "at danne et billede af noget".² Kimen til dannelsesbegrebet kan spores tilbage til antikken i ordet paideia (opdragelse, undervisning), som dækker over "[...]den kultur som et menneske erhverver sig i løbet af sin opvækst, opdragelse og uddannelse".³ Dannelsesbegrebet er i historiens løb gentagne gange blevet forsøgt (re-)defineret, dekonstrueret og forklaret,

og måske er det også derfor, at dannelsesbegrebet i nyere tid er blevet udvidet med en særlig form for dannelse:

Digital dannelse.

Kimen til det digitale dannelsesbegreb kan måske findes i et konkret behov i (pædagogisk) praksis, hvor undervisere har en oplevelse af, at der foreligger en opgave i forhold til særligt de unges brug af digitale medier og værktøjer. Michael Paulsen og Jesper Tække skriver om en "digital medierevolution":

"Til at begynde med – og vi er stadig i begyndelsen af den digitale medierevolution – skaber de nye medier mest ravage og nye situationer [...] Eleverne bliver distraherede af både deres egen og andres mediebrug i timerne, og lærerne ved endnu ikke, hvordan de skal inddrage de nye medier hensigtsmæssigt i undervisningen." (Paulsen, Tække, 2015).

Denne situation kan vidne om et praktisk orienteret behov for et digitalt dannelsesbegreb. Et behov som favner mere end blot et fokus på it-kompetencer og færdigheder. Det er dog ikke en entydigt svar på, hvad digital dannelse er, men dannelse kan siges grundlæggende at dreje sig om menneskets eksistens (og sameksistens) i verden. I den

forbindelse kan inddragelsen af et digitalt dannelsesbegreb, med tanke på digitale og sociale mediers indvirkning på samfundet, blive relevant at inddrage i en uddannelsesmæssig, pædagogisk kontekst – som et begreb i der i pædagogisk praksis kan være med til at understøtte børn og unges almene dannelse.

Om it og digital dannelse – undervisernes input

Som nævnt tidligere oplever vi hos eVidenCenter, at brugen af det digitale dannelsesbegreb kan føre til gode diskussioner om inddragelsen af it i undervisningen. Det kan fx føre til overvejelser om, hvordan de unge bedst muligt kan støttes i brugen af digitale medier og værktøjer, både fagligt og socialt.

I boksen til højre ses en række udsagn fra undervisere på ungdomsuddannelserne, som på en workshop i eSkoler-Midt-regi blandt andet blev spurgt til, hvordan begrebet digital dannelse kan inddrages i praksis.

Kommentarerne og udsagnene viser tydeligt, at inddragelsen af it, både i undervisningen og uden for, medfører adskillige udfordringer for både elever og undervisere. Udfordringer som ikke blot er it-tekniske. Underviserne angiver, at der blandt andet bør være mere fokus på

Eleverne veksler på nettet mellem forskellige identiteter, og derfor mangler der en kerne, som den digitale dannelse kan være med til at italesætte.

”tonen på nettet” samt et fokus på elevernes forudsætninger for at bruge de digitale muligheder på en hensigtsmæssig måde.

Der er med andre ord en særlig rolle for både uddannelsessystemet og underviserne i forhold til at støtte eleverne i deres brug af digitale medier og it-værktøjer, således eleverne kan bruge diverse medier og værktøjer hensigtsmæssigt i uddannelsesmæssig sammenhæng men også mere bredt set. Det påpeges også, at lederne på uddannelsesinstitutionerne bør indgå aktivt i forhold til at formulere en strategi for, hvordan der kan arbejdes med begrebet digital dannelse. Udsagnene udtrykker samlet både udfordringer i forbindelse med inddragelsen af it i undervisningen men også opmærksomhedspunkter i arbejdet med at styrke elevernes digitale dannelse.

Undervisernes kommentarer til og refleksioner over begrebet digital dannelse:

- Eleverne bruger meget tid på at italesætte sig selv på nettet. Generelt bør der være mere fokus på ”tonen på nettet”
- Lederne på uddannelsesinstitutioner har en rolle i forhold til at formulere en strategi for digital dannelse, og hvordan den skal implementeres.
- Etik er en flydende størrelse, så derfor er det vigtigt at få begrebet og målene formuleret. Det gælder både ift. til underviserne, men også eleverne.
- Undervisningen i digital dannelse skal være en progression, som skal gentages op i gennem uddannelsessystemet. Der bør være en kontinuerlig undervisning i digital dannelse.
- Italesættelsen af eleverne som eksperter (digitale indfødte) kan være problematisk, da eleverne ofte har mangler ifm. den digitale dannelse (især ifm. informationssøgning/kildekritik). Generelt set bør elevernes kritiske sans kvalificeres.
- Mange undervisere tager elevernes digitale forudsætninger for givet, men oplevelsen er, at der er stor forskel på at bruge de digitale muligheder henholdsvis fagligt og privat.
- Eleverne veksler på nettet mellem forskellige identiteter, og derfor mangler der en kerne, som den digitale dannelse kan være med til at italesætte.

Kilde: Blogindlæg om ”Hvad gør vi med den digitale dannelse?”, eVidenCenter

Om it og digital dannelse – forskernes input

I Danmark er der flere aktører i uddannelsesverdenen, som har beskæftiget sig med dannelse og it. Uddannelsespolitisk er der udformet retningslinjer for inddragelsen af it i undervisningen, bl.a. i Faghæfte 48 fra Fælles Mål 2009 (hvor bl.a. begrebet digital dannelse bruges) og i forenkledte Fælles Mål 2015, hvor "it og medier" er et tværgående tema. Umiddelbart tegnes der dog ikke det samme billede lokalt. Jesper Tække og Michael Paulsen beskriver i bogen "Digital Dannelse" situationen i den danske skoleverden i disse år således:

"De digitale medier betyder en række skel, hvor nogle lærere agerer proaktivt, mens andre reagerer reaktivt, og hvor nogle skoleledelser vakler og ikke lykkes med at lave en egentlig plan for inddragelse af de nye medier og efteruddannelse af deres lærere, mens andre faktisk forsøger at agere." (Paulsen, Tække, 2015).

Det tegner et overordnet billede af et uddannelsessystem, som endnu ikke har favnet en hensigtsmæssig og meningsfyldt inddragelse af it.

Allerede i 2003 påpeger Bo Walther Kampmann et behov for uddannelsessystemets aktive stillingtagen og ageren i forhold til de unges brug af it og medier:

"Teknologi er ikke det centrale. Computerne er efterhånden så brugervenlige, at alle kan finde ud af dem. I stedet drejer det sig om medier. For det andet handler det om at tage de uddannelsesmæssige og didaktiske konsekvenser af, at de unge i dag har medierne som deres foretrukne danneshorisont og primære sociale kommunikationsform. Og det er her, dannelsen kan sættes ind, ikke som et krav til eleverne, men et krav til lærerne og de instanser i vores samfund, som leverer ressourcer til lærerne." (Kampmann, Walther Bo, 2003)

Citaterne vidner både om en særlig opgave for uddannelsessystemet i forhold til at facilitere en meningsfyldt inddragelse af it, men også om et behov for at det ikke kun er den enkelte underviser, som skal gribe opgaven, men også uddannelsesinstitutionerne som helhed.

I eSkolerMidt har forskere også præsenteret og diskuteret begrebet digital dannelse. Jeppe Bundsgaard og Nina Dohn Bonderup bidrog med deres perspektiver til digital dannelse i en af de afholdte konferencer. Til inspiration kan deres overvejelser og pointer ses på www.eskolermidt.wordpress.com/netvaerkskonferencer

...det ikke kun er den enkelte underviser, som skal gribe opgaven, men også uddannelsesinstitutionerne som helhed.

Verdensborger i en globaliseret verden

En anden tilgang til den digitale dannelse kunne have sit afsæt i idéen om en verdensborgerlig humanitet. Den danske filosof Peter Kemp taler blandt andet om om dannelsen til verdensborger i en global kontekst, og beskriver et behov for dannelse til en verdensborgerlig humanitet, hvor dannelsen må blive kosmopolitisk:

”Således må dannelsen blive kosmopolitisk og handle om en transnational kultur [...] så mennesket fra børnehaven til skole og videre endnu ikke blot uddannes i effektive færdigheder og national tradition men til indsigt i værdien af et universelt fællesskab mellem nationer og kulturer.” (Kemp, 2012).

Inddragelsen af it kan blive særlig relevant med dette ideal for dannelse, da digitale medier og it-værktøjer i særlig grad muliggør en øget kommunikation og udvidede fællesskaber på tværs af landegrænser og dermed potentielt også en større indsigt i forskellige kulturer gennem kommunikation mellem mennesker i disse.

Tanker om netop udforskning af og forståelse for det interkulturelle er allerede igangsat på daginstitutionsniveau i børnehaven-regi. Tanker og eksperimenter som sagtens kunne inspirere til inddragelsen af it i uddannelsessystemet bredt set. Se indlægget ”Pennevenner i børnehaven” på emu.dk og www.emu.dk/modul/pennevenner-i-b%C3%B8rnehaven

Derudover kan resultaterne af et forskningsprojekt om digitale redskaber betydning for børn udvikling, trivsel og læring, med blandt andet et tema om ”Dannelse i en digital og global verden” ses på www.sus.dk/wp-content/uploads/forskning-i-digitale-redskabs-betydning_sammnfattende-rapport_dec2015-1.pdf

[illegible]

Der kan argumenteres for, at dannelsesbegrebet ikke behøver en udvidelse eller en særlig kategori, som fx digital dannelse, men omvendt kan brugen af et digitalt dannelsesbegreb bidrage til at støtte arbejdet med en

Derudover kan bogen "Digital Dannelse"⁵ af Jesper Tække og Michael Paulsen anbefales som inspiration til arbejdet med digital dannelse i praksis. Bogen skitserer udfordringer, erfaringer og perspektiver fra Randers HF og VUC.

Med en it-pædagogisk strategi tages der aktivt stilling til, hvordan en institution vil inddrage it i pædagogisk praksis samt til hvilke formål. It-pædagogiske strategier kan derudover medvirke til, at det ikke kun er den enkelte underviser, som har ansvaret for en hensigtsmæssig inddragelse af it i undervisningen, men at hele institutionen har et fælles fokus og kan agere på baggrund af dette.

Afslutning

Der er efterhånden mere og mere materiale og forskellige udgivelser om begrebet digital dannelse, men som med dannelsesbegrebet, er begrebet digital dannelse svært at definere og placere. Begrebet har, som dannelsesbegrebet generelt set, flere fortolkninger og forståelser. Fremkomsten af begrebet digital dannelse vidner dog om et behov i pædagogisk praksis, og netop dette behov vidner måske mest af alt om, at dannelsen placerer sig centralt i it-mæssigt perspektiv. I inddragelsen af digitale medier og it-værktøjer i undervisningen, er der nemlig mange forskellige elementer, som sættes i spil, og brugen af begrebet digital dannelse kan være med til at sætte fokus på disse.

I dette hæfte er der præsenteret forskellige indfaldsvinkler, vejledninger og metoder til inspiration for både uddannelsesinstitutioner og undervisere med ønsket om, at både de kan bruges i arbejdet med digital dannelse i praksis. Blandt ved at forholde sig til, hvordan den hensigtsmæssige og meningsfyldte inddragelse af digitale medier og it-værktøjer bedst understøttes.

Der gives således ikke én fremgangsmåde til arbejdet, men åbnes derimod for at den enkelte uddannelsesinstitution selv initierer arbejdet med afsæt i forskellige indfaldsvinkler til begrebet og input fra andre institutioner og aktører fra uddannelsesverdenen.

Kilder:

Dohn, Bonderup Nina: og Johnsen, Lars (200): "E-LÆRING PÅ WEB 2.0", Samfundslitteratur.

Kampmann, Walther Bo (2003): "Lejemorderen fra Kreta- om computerspil, dannelse, danskfaglighed og medielandskab", Forfatterens og Dansklærerens Forlag A/S.

Kemp, Peter (2012): "Filosofiens Verden". Tiderne skifter.

Medierådet for børn og unge (2005): "Der er så meget forældre ikke forstår", http://www.dfi.dk/Boern_og_unge/Medieraadet/Nyheder-fra-Medieraadet/internet_og_mobil/Ny-guide-klæder-forældre-paa-til-boernes-online-liv.aspx, hentet 29.03.2016

Mejer, Bent (2009): paideia. I Den Store Danske, Gyldendal, http://denstoredanske.dk/Sprog_religion_og_filosofi/Filosofi/Oldtidens_filosofi/paideia (senest redigeret 1.2.2009), hentet 29.3.2016.

Paulsen, Michael, Tække, Jesper (2015): "Digital dannelse". Forlaget UP.

Rapport (2015): "Forskning i og praksisnær afdækning af digitale redskabers betydning for børns udvikling, trivsel og læring", udarbejdet af Implementation Consulting Group og Socialt Udviklingscenter SUS på baggrund af delrapporter fra Professionshøjskolen UCC og Aarhus Universitet.

Tachi, Jo (2013): "Digital Engament:Voice and Participation in Development", I "digital anthropology", Bloomsbury.

Tasic Hansen, Daniella (2014): "Digital Dannelse", artikel, eVidenCenter.

Tasic Hansen, Daniella: Hvad gør vi med den digitale dannelse?, blogindlæg <http://evidencenter.blogspot.dk/2014/05/hvad-gr-vi-med-den-digitale-dannelse.html>, hentet 29.3.2016, eVidenCenter.

Noter:

1. Dohn, Bonderup Nina: og Johnsen, Lars: "E-LÆRING PÅ WEB 2.0", Samfundslitteratur 2009
2. Kemp, Peter (2012): "Filosofiens Verden". Tiderne skifter.
3. Mejer, Bent (2009): paideia. I Den Store Danske, Gyldendal, http://denstoredanske.dk/Sprog_religion_og_filosofi/Filosofi/Oldtidens_filosofi/paideia (senest redigeret 1.2.2009), hentet 29.3.2016.
4. Medierådet for børn og unge (2005): "Der er så meget forældre ikke forstår", http://www.dfi.dk/Boern_og_unge/Medieraadet/Nyheder-fra-Medieraadet/internet_og_mobil/Ny-guide-klæder-forældre-paa-til-boernes-online-liv.aspx
5. Paulsen, Michael, Tække, Jesper (2015): Digital dannelse. Forlaget UP.

Egne noter

Dette inspirationshæfte indeholder en række idéer og inspiration til arbejdet med digital dannelse i uddannelsesmæssig sammenhæng.

Målet er at introducere til begrebet digital dannelse men også at inspirere undervisere (og uddannelsesledere) i uddannelsesinstitutioner i arbejdet med begrebet i praksis.

Inspirationshæftet er det tredje i serien Digital læring på ungdomsuddannelserne. Serien har fokus på digitale indsatser på ungdomsuddannelserne i Region Midt.

Se mere på

www.eskolermidt.dk og www.evidencenter.dk